

**KELUAR AGAMA ISLAM DI MALAYSIA:
PERMASALAHAN DARI SUDUT
UNDANG-UNDANG**

***Conversion out of Islam in Malaysia: Problems
from the Legal Perspective***

Nor Ashikin Md Nasir

*Ph.D Candidate, Department of Shariah and Law,
Academy of Islamic Studies,
University of Malaya, 50603 Kuala Lumpur.
shikins29@gmail.com*

Siti Zubaidah Ismail

*Senior Lecturer, Department of Shariah and Law,
Academy of Islamic Studies,
University of Malaya, 50603 Kuala Lumpur.
szubaida@um.edu.my*

ABSTRACT

The diversity of the legal provisions relating to renunciation of religion of Islam in Malaysia exists due to the different states legislations. Even some states do not have any provision for that matter. On the other hand, Shariah High Court in most of the states have been given the jurisdiction to declare Muslim status on religion but the power cannot be exercised effectively as there is no clear guidelines and laws governing it. For example, there is a case in Federal Territory which has been cancelled not because of the substance of the case but the applicant failed to observe the procedural law in filing the case. In Penang, the judge in Siti Fatimah Tan case had decided that she was not a Muslim after hearing the case without the attendance of the defendant. In one previous study also shows that the problem also occurs in Selangor that the Shariah Court cannot exercise the power to declare the religious status because there is no clear procedural rule governing that matter. Unlike in Sabah and Malacca, in order to renounce Islam, the applicant will be sent to the Faith Rehabilitation Centre for a specific period of time for a counseling session to persuade the applicant to repent

even though the procedures of the implementation is still unclear. Perak, Pahang and Terengganu have made the act of renouncing Islam an offence punishable under the law. Only Negeri Sembilan provides the processes to be followed regarding this issue. The provision in Negeri Sembilan seems to facilitate the Shariah court on the processes to be followed if application were made. This article seeks to examine the varieties of laws to identify the real problems and subsequently initiate suggestions to improve the existing laws.

Keywords: *renunciation, apostasy, Shariah Court, religion*

PENDAHULUAN

Isu keluar agama semakin ketara diperbincangkan di pelbagai media selepas seorang menteri mengeluarkan kenyataan bahawa di antara tahun 2000 sehingga tahun 2010, Mahkamah Syariah menerima sejumlah 863 kes permohonan keluar agama oleh umat Islam di seluruh negara.¹ Jumlah ini menggambarkan bahawa sudah terdapat kecenderungan dan keberanian dalam kalangan sesetengah orang Islam untuk membuat permohonan keluar agama dan keadaan ini amat membimbangkan sekiranya tidak dikawal. Isu keluar agama juga sering kali dikaitkan dengan isu kebebasan beragama. Terdapat dakwaan mengatakan setiap individu termasuk orang Islam perlu diberikan hak untuk menganut sebarang agama yang dikehendakinya (Lee Min Choon, 1999: 37-54; Nurjaanah Abdullah @ Chew Li Hua, 2007: 264). Dakwaan ini seharusnya ditolak kerana pada hakikatnya membuat permohonan keluar agama merupakan kesalahan di dalam kepercayaan agama Islam dan ia tidak seharusnya diletakkan di bawah hak asasi individu, sebaliknya ia adalah perkara berhubung doktrin sesebuah agama (Helwa Mohammad Zainal dan Jasri Jamal, 2014: 13-36). Persoalan yang perlu dinilai dan dirasakan sangat relevan, samada penganut agama lain akan tersinggung apabila terdapat di kalangan mereka yang melanggar kepercayaan mereka sendiri. Situasi ini perlu difahami oleh seluruh masyarakat yang berbilang kaum agar dapat menghormati prinsip agama lain.

Apabila melihat kepada kerangka perundangan pula didapati tidak semua negeri di Malaysia memperuntukkan undang-undang yang jelas berkaitan permohonan murtad atau keluar agama. Melalui pemerhatian terhadap enakmen-enakmen negeri-negeri, didapati hanya Negeri Sembilan, Melaka,

¹ “Jamil Khir: Permohonan Murtad 135 orang diluluskan”, laman sesawang *Malaysiakini*, dicapai 2 September 2015, <http://www.malaysiakini.com/news/166920>, pada 15 Jun 2011.

Pahang, Perak, Kelantan, Terengganu dan Sabah mempunyai perundangan berkaitan kesalahan keluar agama.² Justeru, artikel ini membincangkan peruntukan sedia ada perundangan berkaitan kesalahan keluar agama dikalangan umat Islam serta mengkaji kekurangan yang terpaksa ditangani bila berhadapan dengan permohonan yang dikemukakan ke Mahkamah Syariah. Artikel ini juga menilai pendekatan dan hukuman sedia ada yang dilaksanakan di negeri-negeri berkenaan dalam kes yang melibatkan pemohon yang memohon keluar agama.

PERMASALAHAN KAJIAN BERKAITAN ISU KESALAHAN KELUAR AGAMA

Adalah dimaklumi bahawa sehingga kini masih belum terdapat peruntukan perundangan yang standard dan selaras bagaimana menangani isu keluar agama atau murtad (Nurjaanah Abdullah @ Chew Li Hua, 2007: 264; Mohamed Azam Mohamed Adil, 2007; K Hamayotsu, 2012: 399-421; Zulkiffi Hasan dan Norfadhilah Mohd Ali, 2007; Mohamed Sabir Jamaludin et al., 2013; Mohammad Zainal dan Jasri Jamal, 2014: 13-36; Farahwahida Mohd Yusoff, 2008). Situasi ini menyebabkan isu berkaitan permohonan pertukaran agama dilihat masih belum ditangani dengan sebaik mungkin sehingga kini (Ahmad Masum, 2009). Kepelbagaian peruntukan di negeri-negeri yang disebut di atas memperlihatkan pendekatan yang berbeza diambil dalam mengendalikan permohonan keluar agama. Sebagai contoh di negeri Selangor, permohonan untuk keluar agama menghadapi kesukaran kerana tiada sebarang peruntukan undang-undang berkaitan kesalahan keluar agama. Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) 2003 hanya memperuntukkan salah satu daripada bidangkuasa Mahkamah Tinggi Syariah ialah menentukan status agama seseorang. Walaupun Mahkamah Tinggi Syariah Selangor diberi bidangkuasa untuk mengisytiharkan status agama seseorang Islam, namun tiada sebarang tatacara dan garis panduan tentang kaedah bagaimana pengisytiharan itu boleh dilakukan tidak dijelaskan di dalam mana-mana peruntukan, menyebabkan sesetengah kes permohonan keluar agama dilihat oleh sesetengah penulis, diselesaikan berdasarkan “budibicara” dan kuasa am (Syahrul Faizaz dan Ssuna Salim, 2014: 235-239). Mohamad Zamri Shapik (2011) mendapati bahawa sehingga kini, terdapat kes-kes permohonan keluar agama di Selangor yang masih belum dapat diselesaikan akibat ketiadaan garis panduan perundangan yang jelas berkaitan isu ini.

---

² Seksyen 119 Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Sembilan) 2003; Seksyen 13 Enakmen Jenayah (Syariah) Perak 1992; Seksyen 66 Enakmen Kesalahan Syariah (Negeri Melaka) 1991; Seksyen 63 Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah Negeri Sabah 1995.

Keadaan berlainan dihadapi di Wilayah Persekutuan, di mana tiada bidangkuasa diberikan kepada Mahkamah Tinggi Syariah untuk mengisytiharkan status agama seseorang, menyebabkan penyelesaian kes sebegini menemui jalan buntu. Ini dapat digambarkan oleh kes Balbir Abdullah.³ Plaintiff yang juga seorang muallaf ingin membuat pengisytiharan untuk keluar agama. Beliau telah menamakan Pendaftar Muallaf Wilayah Persekutuan (Kuala Lumpur) selaku defendan. Permohonan ini bagaimanapun dibantah oleh defendan atas alasan bahawa beliau (Pendaftar Muallaf) tidak berotoriti untuk dinamakan sebagai defendan dan mencadangkan Pengerusi dan/ atau Setiausaha Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan sebagai defendan. Walau bagaimanapun, Mahkamah Syariah memutuskan untuk menamatkan kes tersebut kerana tidak ada mana-mana peruntukan perundangan yang membolehkan mahkamah mendengar dan mengendalikan permohonan yang dibuat oleh Plaintiff. Permohonan tersebut tidak boleh diteruskan sehinggalah suatu kaedah dan tatacara tertentu digubal oleh pihak berkuasa bagi mengurus isu ini. Mahkamah Syariah Wilayah Persekutuan juga menetapkan bahawa tindakan haruslah dimulakan dengan saman dan bukan permohonan. Dua contoh pendekatan yang diambil di dua negeri di atas menimbulkan persoalan, iaitu, adakah keadaan ini yang dilihat telah berlarutan sejak sekian lama mampu mengawal dan menyelesaikan masalah keluar agama yang dipohon di Mahkamah Syariah sebagai satu-satunya *forum inconvenience* pasca kes Soon Singh dan Lina Joy.

KEPELBAGAIAN UNDANG-UNDANG TENTANG KESALAHAN KELUAR AGAMA

Undang-undang berkaitan pengurusan kes keluar agama di Malaysia dilihat mempunyai kepelbagaian ekoran daripada pembahagian bidangkuasa kepada mahkamah Syariah negeri-negeri untuk mengendalikannya. Perlembagaan Persekutuan telah menyediakan kerangka perundangan bagi negeri-negeri untuk mewujudkan undang-undang di peringkat negeri.⁴ Dalam aspek kesalahan terhadap agama, Perlembagaan Persekutuan telah membenarkan negeri-negeri untuk mewujudkan senarai kesalahan Syariah yang berlawanan dengan rukun-rukun Islam serta hukumannya (Farid Suffian Shuaib, 2011: 1-72). Berdasarkan bidangkuasa yang diberikan oleh Perlembagaan Persekutuan, pelbagai langkah dan inisiatif telah diambil untuk mengkanunkan kesalahan-kesalahan terhadap agama. Namun, kesalahan keluar agama atau murtad di

---

³ Balbir Abdullah *lwn.* Pendaftar Muallaf, Wilayah Persekutuan Mahkamah Tinggi Syariah, Kuala Lumpur. Kes mal no: 14600-043-0027-2005, 24 Januari 2006.

⁴ Perkara 74 Perlembagaan Persekutuan.

dapati masih belum jelas diperuntukkan secara menyeluruh. Hanya beberapa negeri sahaja yang menjadikannya sebagai kesalahan biarpun dengan nama (kesalahan) yang berbeza-beza. Berikut merupakan jadual yang menunjukkan senarai negeri-negeri yang mempunyai peruntukan undang-undang berkaitan kesalahan keluar agama:

Jadual 1: Senarai Peruntukan Undang-Undang berkaitan Kesalahan Keluar Agama dan Bidangkuasa Mahkamah Tinggi Syariah dalam Penentuan Status Agama.

Negeri	Bidangkuasa Mahkamah Tinggi Syariah Membuat Pengisytiharan Status Agama	Kesalahan	Hukuman
Perak	Sek. 50 EPAI 2004 Bidangkuasa Mal	Seksyen 13 EJS 1992 - Perbuatan/Perkataan Murtaad	RM3000/2 tahun penjara/kedua-duanya
Pahang	Sek. 47 - MTS Berbidangkuasa Jenayah	Seksyen 8 Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Pahang) 2013 - Mendakwa bukan Islam & 9 Percubaan keluar Islam	RM5000/3 tahun penjara/6 kali sebatan/mana-mana kombinasi
Kelantan	Sek. 9 Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah 1982 - Mahkamah Qadhi Besar dalam Bidangkuasa Jenayah	Sek. 102 Enakmen Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan 1994 - Pengesahan seseorang Islam	Tahanan di PBI selama 36 bulan dan bertaubat
Terengganu	Sek. 11 Enakmen Mahkamah Syariah Terengganu 2001 - Bidangkuasa Mal	Sek. 7 Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah 2001- mendakwa bukan Islam untuk elak tindakan	RM5000@ 3 tahun atau kedua-duanya

Negeri	Bidangkuasa Mahkamah Tinggi Syariah Membuat Pengisytiharan Status Agama	Kesalahan	Hukuman
Melaka	Sek. 49 Enakmen Pentadbiran Agama Islam 2002 - Bidangkuasa Mal	Sek. 66 Enakmen Kesalahan Syariah 1991 Percubaan Murtaf	Ditahan di PBI tidak melebihi 6 bulan dan diminta bertaubat.
Negeri Sembilan	Sek. 61 Enakmen Pentadbiran Agama Islam 2003 Bidangkuasa Mal	Sek. 119 Enakmen Pentadbiran Agama Islam 2003. Proses Keluar Agama Islam (bukan kesalahan)	Pendekatan taubat digunakan
Sabah	Sek. 11 Enakmen Mahkamah Syariah 2004- Bidangkuasa Jenayah	Sek. 63 EKJS 1995 Percubaan Murtaf Sek. 55 Kesalahan Menghina Agama	Ditahan di Pusat Bimbingan Islam 36 bulan & taubat.

Jadual di atas menunjukkan beberapa negeri yang mempunyai peruntukan perundangan berkaitan pertukaran agama. Jika diteliti, hanya beberapa negeri sahaja yang menjadikan “keluar agama” sebagai kesalahan jenayah Syariah, namun nama kesalahan tersebut ialah kesalahan menghina agama (Sabah), percubaan murtaf (Perak, Pahang dan Melaka). Ini dilihat lebih sesuai dan Mahkamah Syariah telah diberikan bidangkuasa yang sepatutnya. Manakala Negeri Sembilan menggunakan pendekatan taubat bagi pemohon yang membuat permohonan untuk keluar agama. Siti Zubaidah Ismail (2015) berpendapat bahawa pendekatan “*taaziri*” (menghukum berdasarkan bukan-hudud) patut diambil dalam menangani kes permohonan keluar agama di negara ini.

Penelitian kepada peruntukan undang-undang ini juga mendapati terdapat negeri-negeri yang memberi bidangkuasa kepada Mahkamah Tinggi Syariah untuk mendengar kes permohonan keluar agama menerusi bidangkuasa malnya dan pada masa yang sama menetapkan keluar agama sebagai satu kesalahan jenayah. Persoalan yang timbul adalah sama ada sesuatu kes keluar agama akan terus didakwa di mahkamah melalui bidangkuasa jenayah atau pemohon hanya perlu membuat permohonan di Mahkamah Tinggi Syariah dan

mahkamah akan menentukan status agamanya. Penelitian peruntukan undang-undang berkaitan kesalahan keluar agama di negeri-negeri juga mendapati tidak terdapat peruntukan yang menyatakan sekiranya proses permohonan keluar agama di Mahkamah Tinggi berjaya, adakah pemohon akan terus didakwa di Mahkamah Syariah kerana telah melakukan kesalahan jenayah dengan mendakwa diri bukan lagi beragama Islam. Kelompangan peruntukan undang-undang ini membenarkan bahawa satu kajian harus dilakukan bagi menambah baik sistem pengurusan kes-kes keluar agama di kalangan umat Islam di Malaysia.

Jadual 2 di bawah menunjukkan negeri-negeri yang tidak menyatakan sebarang bentuk peruntukan undang-undang berkaitan kesalahan keluar agama:

Jadual 2: Negeri-Negeri Yang Tidak Mempunyai Undang-Undang.

Negeri	Bidangkuasa Mahkamah Tinggi Syariah Mengisytiharkan Status Agama Seseorang
Selangor	Seksyen 61 (3)(x) Enakmen Pentadbiran Agama Islam - bidangkuasa Mal
Wilayah Persekutuan	Seksyen 46 Akta Pentadbiran Agama Islam - tidak berbidangkuasa
Kedah	Seksyen 13(3)(x) Enakmen Mahkamah Syariah 2008 - bidangkuasa Mal
Perlis	Seksyen 8 Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Perlis 1991 - tidak berbidangkuasa
Johor	Seksyen 61 (3)(x) Enakmen Pentadbiran Agama Islam - bidangkuasa Mal
Sarawak	Seksyen 10 Ordinan Mahkamah Syariah 2001 - tidak berbidangkuasa

Berdasarkan jadual di atas, masih terdapat enam negeri di Malaysia yang tidak mempunyai peruntukan undang-undang berkaitan kesalahan keluar agama. Walau bagaimanapun, negeri Selangor, Kedah dan Johor telah memberikan bidangkuasa kepada Mahkamah Tinggi untuk membuat pengisytiharan status agama kepada orang Islam yang berhasrat untuk keluar dari agama Islam. Berlainan dengan negeri Sarawak, Perlis dan Wilayah Persekutuan, Mahkamah Tinggi Syariah di negeri-negeri ini tidak diberikan bidangkuasa mal untuk menentukan status agama seseorang Islam. Persoalan juga timbul bagaimana

negeri-negeri yang tidak memberikan bidangkuasa ini kepada Mahkamah Tinggi Syariah menguruskan kes-kes permohonan keluar agama Islam. Negeri tersebut juga tidak meletakkan keluar agama sebagai satu kesalahan jenayah yang boleh dibicarakan di mahkamah. Kekurangan ini telah memperlihatkan kesucian agama Islam seperti dipandang tidak serius kerana murtad merupakan satu kesalahan besar yang disebut di dalam al-Quran. Seharusnya badan perundangan negeri mesti memandang serius serta mengkanunkan kesalahan ini untuk mencegah umat Islam daripada melakukannya.

PENDEKATAN SEDIA ADA DALAM MENGURUSKAN KES KESALAHAN KELUAR AGAMA

Umumnya, terdapat dua pendekatan yang diambil oleh negeri-negeri dalam menangani hal ini. Pertama, menjadikan hasrat untuk keluar agama murtad atau keluar agama sebagai satu kesalahan jenayah yang dikenakan dengan pelbagai nama. Kedua, menguruskan permohonan bagi pihak yang mengemukakan permohonan ke mahkamah yang berbidangkuasa untuk mendapatkan pengisytiharan keluar agama atau bukan lagi beragama Islam.

Pendekatan pertama tersebut dapat dilihat di negeri-negeri yang meletakkan kesalahan keluar Islam itu sebagai kesalahan di dalam enakmen jenayah atau sebagai satu kesalahan Syariah. Kesalahan keluar agama atau murtad ini telah dirujuk dan dilabel dengan nama lain seperti kesalahan percubaan murtad,⁵ kesalahan menghina agama,⁶ kesalahan murtad untuk mengelakkan tindakan pihak berkuasa agama,⁷ atau melakukan perbuatan atau perkataan murtad.⁸

Pendekatan ini telah dilaksanakan oleh negeri Perak, Pahang, Sabah, Melaka dan Terengganu. Negeri Perak melalui Enakmen Jenayah Syariah 1992 memperuntukkan hukuman denda dan penjara kepada orang Islam yang mengisytiharkan dirinya bukan lagi beragama Islam.⁹ Kesalahan keluar agama ditakrifkan sebagai satu kesalahan menghina dan mempersendakan agama. Ini bermakna seseorang yang mendakwa dirinya bukan lagi beragama Islam telah membuat kesalahan menghina agama dan boleh didakwa atas satu kesalahan

---

⁵ Seksyen 66 Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Melaka) 1991 dan Seksyen 63 Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Sabah) 1995.

⁶ Seksyen 55 (2) Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah Sabah 1995 dan Seksyen 63(2) Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Melaka) 1991.

⁷ Seksyen 7 Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Ta'zir) (Negeri Terengganu) 2001, Seksyen 12 Enakmen Jenayah Syariah Perak 1992 dan Seksyen 48 Enakmen Jenayah Syariah Negeri Sembilan 1992.

⁸ Seksyen 13 Enakmen Jenayah Syariah Perak 1992.

⁹ Seksyen 13 Enakmen Jenayah Syariah Perak 1992.

jenayah di Perak. Negeri Pahang melalui Enakmen baru Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Pahang) 2013 memperuntukkan hukuman denda, penjara dan sebat kepada orang Islam yang mendakwa diri bukan Islam dan membuat percubaan untuk keluar daripada agama Islam.

Negeri Melaka dan Sabah juga menjadikan kesalahan keluar agama sebagai kesalahan jenayah melalui enakmen kesalahan jenayah. Sabah mengklasifikasikan kesalahan keluar agama sebagai kesalahan menghina agama Islam dan akan dikenakan hukuman penjara atau RM 2000 atau kedua-duanya.¹⁰ Pada masa yang sama, seksyen 63 daripada enakmen yang sama telah memperuntukkan prosedur yang perlu dipatuhi bagi orang Islam yang ingin keluar agama. Negeri Melaka dan Sabah mengambil pendekatan berbeza apabila tiada sebarang hukuman dinyatakan, sebaliknya pemohon akan ditahan di Pusat Bimbingan Akidah selama 36 bulan bagi negeri Sabah dan 6 bulan bagi negeri Melaka. Penahanan tersebut bertujuan untuk mendidik pemohon dan mengkehendaki pemohon untuk bertaubat. Sekiranya pemohon bertaubat dan kembali kepada Islam, pemohon akan dibebaskan. Walau bagaimanapun kajian lepas telah mendapati bahawa di Sabah tahanan di Pusat Bimbingan Akidah tidak pernah beroperasi sedangkan undang-undang ini wujud pada tahun 1995 (Siti Zubaidah Ismail dan Pg Ismail, 2015: 53-78). Negeri Kelantan tidak meletakkan kesalahan keluar agama di dalam enakmen jenayah tetapi menetapkan pemohon untuk keluar agama untuk ditahan di Pusat Pemulihan Akidah selama 36 bulan untuk melalui proses rundingcara dan taubat.¹¹

Pendekatan kedua merupakan pendekatan undang-undang prosedur dengan tidak menjadikan kesalahan keluar agama sebagai kesalahan jenayah dan tiada sebarang bentuk hukuman dinyatakan. Peruntukan undang-undang Negeri Sembilan dengan nyata telah memperincikan langkah-langkah yang patut diambil oleh orang Islam yang berhasrat untuk keluar agama. Negeri Sembilan merupakan satu-satunya negeri yang menyediakan satu peruntukan perundangan berbentuk prosedural dan tatacara berkaitan proses permohonan untuk keluar agama di kalangan umat Islam.¹² Peruntukan perundangan di Negeri Sembilan telah menyatakan sekiranya seseorang Islam berniat hendak keluar daripada agama Islam, beliau mestilah membuat permohonan keluar agama di Mahkamah Tinggi Syariah dan sebaik menerima permohonan tersebut, Mahkamah Syariah akan merujuk kes tersebut kepada Jabatan Mufti. Pemohon akan diberi kaunseling dan nasihat untuk bertaubat di dalam tempoh

¹⁰ Seksyen 55 Enakmen Kesalahan Jenayah Sabah 1995.

¹¹ Seksyen 102 Enakmen Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan 1994.

¹² Seksyen 119 Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Sembilan) 2003.

90 hari. Sekiranya di dalam tempoh tersebut pemohon telah bertaubat dan kembali kepada agama Islam, kes tersebut akan ditamatkan. Jika sebaliknya, mahkamah akan memberikan tempoh satu tahun lagi untuk pemohon bertaubat dan kembali kepada agama Islam.

Undang-undang tatacara permohonan keluar agama di Negeri Sembilan merupakan undang-undang yang dilihat sebagai jelas pada prinsipnya pada masa ini jika dibandingkan dengan negeri-negeri lain. Walau bagaimanapun, kajian Khairulneza Juaher (2009) di dalam tesis sarjananya telah memperlihatkan peningkatan jumlah kes dari tahun 1999 sehingga 2008. Situasi ini telah menggambarkan walaupun Negeri Sembilan mempunyai perundangan tatacara yang jelas, namun masih tidak dapat membendung masalah kes permohonan keluar agama. Terdapat juga kelemahan yang telah dikenalpasti pada peruntukan ini iaitu apabila permohonan keluar agama Islam hendaklah dibuat secara *ex-parte* (pendengaran sebelah pihak) (Helwa Mohammad Zainal dan Jasri Jamal, 2014: 13-36). Penelitian Helwa Mohamad Zainal mendapati terdapat pihak-pihak yang sengaja mencabar dan mempersoalkan bidangkuasa Mahkamah Syariah terhadap isu murtad, terutama mereka yang telah mengaku keluar dari agama Islam dan merasakan bahawa mereka tidak lagi tertakluk di bawah undang-undang Islam. Hal ini tidak benar sama sekali kerana seseorang adalah kekal beragama Islam sehinggalah diputuskan sebaliknya oleh Mahkamah Syariah, setelah melalui proses-proses yang telah ditetapkan. Terdapat juga cadangan supaya negeri-negeri lain mengikuti langkah Negeri Sembilan mewujudkan tatacara yang jelas bagi menyelesaikan kes-kes permohonan keluar agama yang tergantung (*Ibid*).

Bagi negeri-negeri yang mengambil pendekatan penahanan di Pusat Pemulihan Akidah atau Pusat Bimbingan Islam, didapati peruntukan undang-undang tidak menyatakan garis panduan, mekanisme atau modul pemulihan yang digunakan untuk mengesahkan bahawa pemohon adalah disahkan sudah bertaubat. Pendekatan dan hukuman ini dirasakan perlu dikaji semula perlaksanaan dan penguatkuasaannya kerana pada masa ini hanya terdapat satu pusat pemulihan akidah yang beroperasi sepenuhnya di Ulu Yam, Selangor dan satu lagi di Jelevu masih belum diwartakan (Helwa Mohammad Zainal dan Jasri Jamal, 2014: 13-36). Mohamed Azam Mohamed Adil (2007a) berpendapat bahawa tahanan di Pusat Pemulihan Akidah seharusnya digantikan dengan beberapa siri kaunseling dengan melihat kepada amalan Negeri Sembilan yang memberikan beberapa sesi kaunseling kepada pemohon untuk bertukar agama. Namun, penulisan Mohd Adib dan Muzammil Quraishi (2014: 507-523) telah mendakwa bahawa proses kaunseling dan taubat yang dijalankan di Negeri Sembilan seakan-akan satu proses yang akan memaksa pemohon

untuk kekal sebagai orang yang beragama Islam dan tidak akan sewenang-wenangnya meluluskan sesuatu permohonan. Situasi ini perlu diselidiki sama ada undang-undang ini mampu menyelesaikan kes permohonan keluar agama yang difailkan di mahkamah.

Kesimpulannya, sehingga kini kedudukan dan status orang Islam dan kesalahan murtad di Malaysia masih tidak dapat diselesaikan dengan baik (Ahmad Masum dan Nehaluddin Ahmad, 2013: 435). Peruntukan perundangan ini tidak selari dan bersifat pelbagai kerana setiap negeri berbeza dari sudut peruntukan undang-undang dan pendekatan atau hukuman yang dikenakan kepada pemohon (Mohamed Azam Mohamed Adil, 2007).

KESIMPULAN

Daripada perbincangan di atas, dapatlah dikatakan bahawa penyelesaian kes permohonan keluar agama dikalangan umat Islam di Malaysia memerlukan anjakan paradigma daripada pendekatan sedia ada. Pihak berkuasa agama dilihat bergerak agak perlahan dalam meneliti realiti kekurangan undang-undang dan peraturan dalam menangani permasalahan yang sensitif kepada agama ini. Hakikatnya, perkara ini perlu dipandang serius oleh semua pihak kerana tugas menjaga agama dan kesuciannya adalah merupakan tugas yang perlu diambil perhatian oleh setiap individu terutamanya pihak berwajib dan berautoriti.

Undang-undang berkaitan keluar agama tidak bersatu dan selaras, justeru, pihak terbabit perlu duduk bersama-sama memikirkan secara serius bagaimanakah pendekatan yang sepatutnya diambil bagi memperjelaskan kaedah dan tatakelola permohonan sebegini yang semakin banyak dikemukakan di Mahkamah Syariah. Mengadakan undang-undang tatacara permohonan keluar agama bukanlah bermaksud undang-undang yang membenarkan orang Islam untuk memohon keluar agama, tetapi undang-undang ini diperlukan bagi mengawalselia dan menyediakan platform, antara lain adalah sebagai proses rundingcara bagi pemohon yang ingin keluar agama atas pelbagai sebab termasuk kekeliruan status agama pemohon (Yusramiza Md Isa dan Yuhanif Yusuf, 2007). Siti Zubaidah Ismail (2015) berpendapat bahawa pendekatan “*taaziri*” (menghukum berdasarkan bukan-hudud) patut diambil dalam menangani kes permohonan keluar agama di negara ini.

Cadangan yang pernah dilontarkan untuk menggubal satu peraturan berkaitan pusat pemulihan akidah juga harus diteliti kerana ianya juga relevan untuk dilaksanakan (Farahwahida Mohd Yusof, 2008). Ini adalah kerana sebahagian negeri menetapkan pemohon untuk ditahan di Pusat Bimbingan

Islam (rujuk seksyen 54 Akta Kesalahan Jenayah Syariah), sedangkan tatacara dan modul masih tiada sehingga hari ini, kecuali di negeri Selangor sahaja. Mohamed Azam Mohamed Adil (2007a) berpendapat hukuman tahanan sepatutnya digantikan dengan beberapa siri kaunseling dan mencadangkan agar semua negeri mengikut langkah Negeri Sembilan yang menyediakan peruntukan prosedur untuk keluar Islam. Pandangan ini berdasarkan pengalaman negara Singapura yang menetapkan orang Islam yang berhasrat untuk keluar agama untuk menghadiri sesi kaunseling di Pejabat Mufti Negeri dan hanya dibenarkan keluar agama dengan kelulusan mufti. Kajian juga mendapati metod kaunseling telah berjaya mengembalikan pemohon kepada Islam.

Peruntukan undang-undang di negeri-negeri dari segi hukuman ke atas orang yang memohon untuk keluar agama seharusnya dinilai semula dan ditambahbaik. Sehingga 2008, ada kajian yang menunjukkan bahawa negeri Sembilan dan Selangor telah menubuhkan Unit Pencegahan Penyelewengan Akidah (Farahwahida Mohd Yusof, 2008), namun tidak dapat dipastikan adakah unit ini berperanan untuk menyelesaikan permasalahan yang timbul setelah atau sebelum permohonan dibuat di Mahkamah Syariah.

RUJUKAN

- Ahmad Masum (2009). "Freedom of Religion under the Malaysian Federal Constitution," *CLJI*.
- Ahmad Masum & Nehaluddin Ahmad (2013). "Freedom of Religion and Apostasy under International Law: With Special Reference to Article 11 of the Malaysian Federal Constitution." *Journal of East Asia and International Law*, vol. 6, 453.
- Farahwahida Mohd Yusoff et al. (2008). "Kaedah Penyelesaian dalam Menangani Pertukaran Agama dalam Kalangan Masyarakat Melayu-Islam di Johor, Selangor dan Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur." Laporan Penyelidikan UTM ot RMC 78907.
- Helwa Mohammad Zainal & Jasri Jamal (2014). "Kedudukan Murtad dan Penyebaran Agama Bukan Islam Menurut Perspektif Undang-Undang di Malaysia: Satu Analisa dan Cabaran." *Jurnal Undang-Undang Malaysia JUUM*, vol. 17, 13-36.
- Khairulneza Juaher (2009). "Pertukaran Agama Islam Menurut Enakmen Pentadbiran Agama Islam di Mahkamah Tinggi Syariah Seremban, Negeri Sembilan Malaysia." Disertasi Sarjana, Vasa Fakultas Syariah dan Hukum UIN Syarif Hidayatullah, Jakarta.

- K Hamayotsu (2012). "Once A Muslim, Always A Muslim: The Politics of State Enforcement of Syariah in Contemporary Malaysia." *South East Asia Research*, vol. 20, 399-421.
- Lee Min Choon (1999). *Freedom of Religion in Malaysia*. Kuala Lumpur: Kairos Research Centre.
- Mohd Al Adib Samuri & Muzammil Quraishi (2014). "Negotiating Apostasy: Applying to 'Leave Islam' in Malaysia." *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 25 (4), 507-523.
- Mohamad Zamri Mohd Shapik (2011). "Peruntukan Undang-Undang Murtad Di Selangor: Satu Kajian Berasaskan Maqasid Shar'iyah." Disertasi Sarjana, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.
- Mohamed Azam Mohamed Adil (2003). "Hak Tukar Agama dalam Perlembagaan Malaysia: Konflik Antara Kebebasan Beragama dan Hukum Islam." *Jurnal Syariah*, vol. 11 (1), 23-46.
- Mohamed Azam Mohamed Adil (2007a). "Law of Apostasy and Freedom of Religion in Malaysia." *Asian Journal of Comparative Law*, vol. 2.
- Mohamed Azam Mohamed Adil (2007b). "Restrictions in Freedom of Religion in Malaysia: A Conceptual Analysis with Special Reference to the Law of Apostasy." *Muslim World Journal of Human Rights*, Art 1, vol. 4 (2).
- Nurjaanah Abdullah (2007). "Legislating Faith in Malaysia." *Sing. J. Legal Stud.*, 264.
- Siti Zubaidah Ismail & Pg Ismail (2015). "Permohonan Keluar Islam: Kajian Kes di Mahkamah Tinggi Syariah Negeri Sabah." *Jurnal Syariah*, vol. 23 (1): 53-78.
- Siti Zubaidah Ismail (2015). "Faith and Freedom: the Quranic Notion of Freedom of Religion vs. the Act of Changing Religion," *Religions*.
- Syahrul Faizaz Abdullah & Ssuna Salim (2014). "The Role and Challenges of Selangor Islamic Affairs Council (MAIS) in Managing Issues Related to Newly Converted Muslims." *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, vol. 8 (16), 235-239.
- Yusramiza Md Isa & Yuhanif Yusuf (2007). "Implikasi Kes Lina Joy: Satu Keperluan kepada Penyeragaman Prosedur Keluar Islam (Murtad) oleh Mahkamah Syariah," *Kanun: Jurnal Undang-Undang*, 3.
- Zulkifli Hasan & Norfadhilah Mohd Ali (2007). "Kedudukan Murtad Menurut Perspektif Undang-undang di Malaysia." Kertas Kerja, Diskusi Syariah dan Undang-Undang anjuran Fakulti Syariah dan Undang-undang, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), 17 Januari 2007.

Senarai Statut

- Enakmen Jenayah Syariah Perak 1992.
- Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah Pahang 2013.
- Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah Sabah 1995.
- Enakmen Kesalahan Syariah Melaka 1991.
- Enakmen Mahkamah Syariah Kedah 2008.
- Enakmen Mahkamah Syariah Sabah 2004.
- Enakmen Mahkamah Syariah Terengganu 2001.
- Enakmen Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan 1982.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Johor 2003.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Melaka 2002.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Negeri Sembilan 2001.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Pahang 1991.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Perak 2004.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Perlis 2006.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor 2003.
- Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Kelantan 1982.
- Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Perlis 1991.

Senarai Kes

- Balbir Abdullah *lwn.* Pendaftar Muallaf, Wilayah Persekutuan Mahkamah Tinggi Syariah, Kuala Lumpur. Kes mal no: 14600-043-0027-2005, 24 Januari 2006.